

Älgstammens ålderssammansättning och reproduktion i Oskarshamn

Juli 2006

Arbetet är beställt av
SKB i Simpevarp

Bakgrund

Som ett led i att bygga upp en lokal älgförvaltning har jägarna i några Älgskötselområden i Oskarshamnsområdet samlat information om fällda älgar under fyra års höstjakter (i fortsättning- en kallas området helt enkelt för Oskarshamn). I rapporten presenteras dels ett samlat resultat från alla åren, dels specifikt för 2005/2006. Materialet är i huvudsak samlat inom Oskarshamns Västra ÄSO, Kristdala Östra ÄSO samt Misterhults Norra ÄSO. Uppgifter om enskilda älgar har delvis registrerats med hjälp av den internetbaserade jakt databasen, ÄLGBAS, som administrerar flera jaktlag i området (se www.misterhultnorraaso.se).

Fördelen med att upprätta större förvaltningsområden och samla data från dessa är:

- att jägare och markägare erbjuds bättre underlag när avskjutningsplaner skall upprättas.
- säkrare kunna följa utvecklingen i åldersfördelning, kalvproduktion, slaktvikter och hornutveckling.
- att bygga älgförvaltningen på en biologiskt mer korrekt grund.

Beskrivning av älgstammen i Oskarshamn

Resultaten från säsongen 2005/2006 baseras på analyser av 86 älgar som fälldes i området. Allt insamlat material för enskilda älgar redovisas separat i slutet av rapporten med hänvisning till respektive förvaltningsområde. För ett antal älgar är inte uppgifterna helt kompletta och de måste därför uteslutas från vissa beräkningar (se Appendix 1). Exempelvis har flera älgar redovisats med uppgifter i databasen, men eftersom jaktlagen i dessa fall inte skrivit in något löpnummer i databasen har vi inte kunnat koppla åldersbedömningen till övrig information. Vi har därför koncentrerat analyserna till de älgar där vi gjort åldersanalyser. Till sammanställningen har också infogats uppgifter från de kalvar i databasen som jaktlagen har lagt in vikter på.

Tabell 1 ger en sammanställning av medelvärden för slaktvikter, reproduktion, och åldrar. Av tabellen framgår att medelåldern bland älgkorna i Oskarshamn genomsnittligt är högre jämfört med tjurarna (3,0 mot 2,1 år). Detta är ett vanligt förhållande i de flesta områden i Sverige. Medelåldern på korna är ändå ganska låg, vilket sannolikt beror på hur jakten har påverkat åldersstrukturen (mer om detta under rubriken Ålder).

Den genomsnittliga reproduktionen, mätt som antalet utstöta ägg, är medelgod i jämförelse med många andra områden vi gjort liknande analyser i. Den förefaller vara bättre än i t ex Ankarstrum, som ju ligger strax norr om detta insamlingsområde. Variationen mellan åren (speciellt lågt värde 2004) kan möjligen bero på variationer i tillgång på god föda, men är säkert påverkad av slumpvariationer i ett ganska litet material som detta är (relativt få kor). Det är därför viktigt att man i framtiden samlar in uppgifter från så många kor som möjligt i Oskarshamn. Det gäller även de kor som fälls så sent på säsongen att de har foster. Det är viktigt att fosteruppgifter noteras samtidigt som äggstockar sparas för analys.

Det finns inga tydliga trender i reproduktion eller vikter under de sju år insamlingen har pågått.

Efter fyra års insamling av data är det svårt att finna någon tydlig trend i utvecklingen av vikter och reproduktionen. Möjligen kan man urskilja en sjunkande medelålder bland de vuxna älgarna (gäller både tjurar och kor).

Tabell 1. Utveckling av medelåldrar, slaktvikter, reproduktion och taggantal bland älgar i Oskarshamn under fyra år.					
Jaktår:	2002	2003	2004	2005	Medel
<i>Kor:</i>					
Medelålder utan kalv (år)	3,4	3,1	3,2	2,8	3,0
Slaktvikt utan kalv (kg)	158	155	141	151	149
Slaktvikt kalvar (kg)		58	51	51	53
Reproduktion (ägg/ko)	0,87	1,09	0,56	0,74	0,81
<i>Tjurar:</i>					
Medelålder utan kalv (år)	2,3	2,2	2,0	2,1	2,2
Slaktvikt utan kalv (kg)	142	166	160	156	156
Slaktvikt kalvar (kg)		57	56	55	56
Taggantal	3,9	4,5	4,4	3,7	4,1

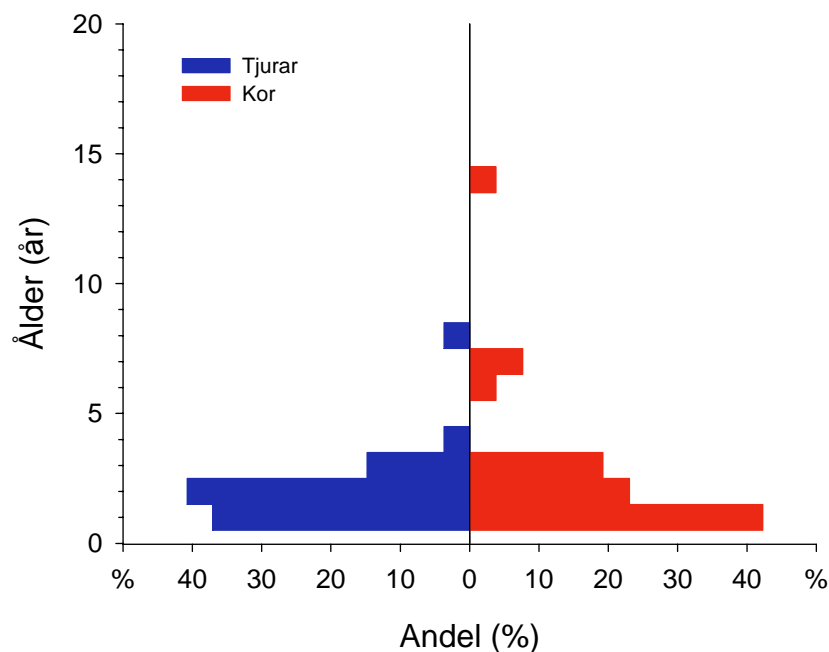
Ålder

Den lägre medelåldern bland tjurarna återspeglas också i åldersfördelningen. Liksom tidigare år var drygt 70% av alla fällda handjur ett eller två år gamla då de sköts, vilket är mer än i de flesta områden vi samlat data från. Gamla tjurar saknas i materialet. Förhållandet beror till stor del på ett långvarigt, hårt jakttryck på . Tjurarnas åldersfördelningen är likartad samtliga år. Den hittills äldsta tjuren som analyserats var nio år. Föregående höst fälldes en 8-åring med 8 taggar.

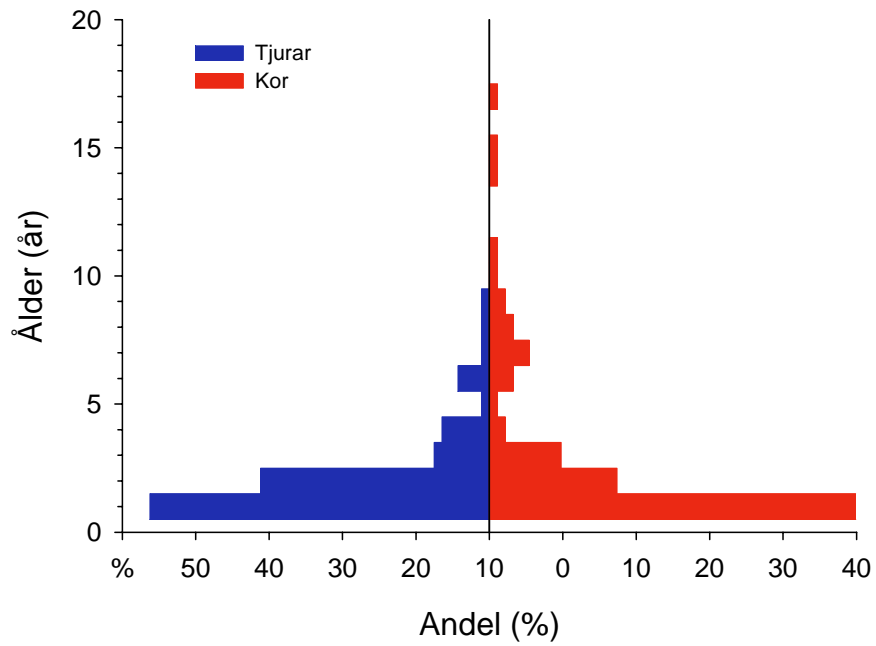
Även om ettåriga kor dominerar avskjutningen med ca 50% av alla fällda hondjur, återfinns också flera äldre kor i materialet. Jakttrycket fördelas således över fler årsklasser bland korna jämfört med tjurarna. Det är ganska vanligt att det årligen fälls kor som är mellan 10 – 20 år gamla. Under jaktåret fälldes bl a en 14-årig ko. Till skillnad från tjurarna beror detta på att man är försiktig med att skjuta vuxna individer (figur 1 och 2).

Med hjälp av åldersfördelningarna i figur 2 är det också möjligt att hjälpligt räkna fram en överlevnadskurva (figur 3). Genom tjurarnas högre dödlighet i ung ålder minskar andelen kvarvarande tjurar snabbt vid högre åldersklasser och vid fem års ålder finns mindre än 10 % kvar av en årskull (figur 3). Detta är den viktigaste anledningen till varför det har blivit ovanligt att man fäller stora tjurar med troféhorn. Det är alltså få tjurar som lyckas överleva till kapital ålder i Oskarshamn. För korna är motsvarande siffra ca 20 % (figur 3).

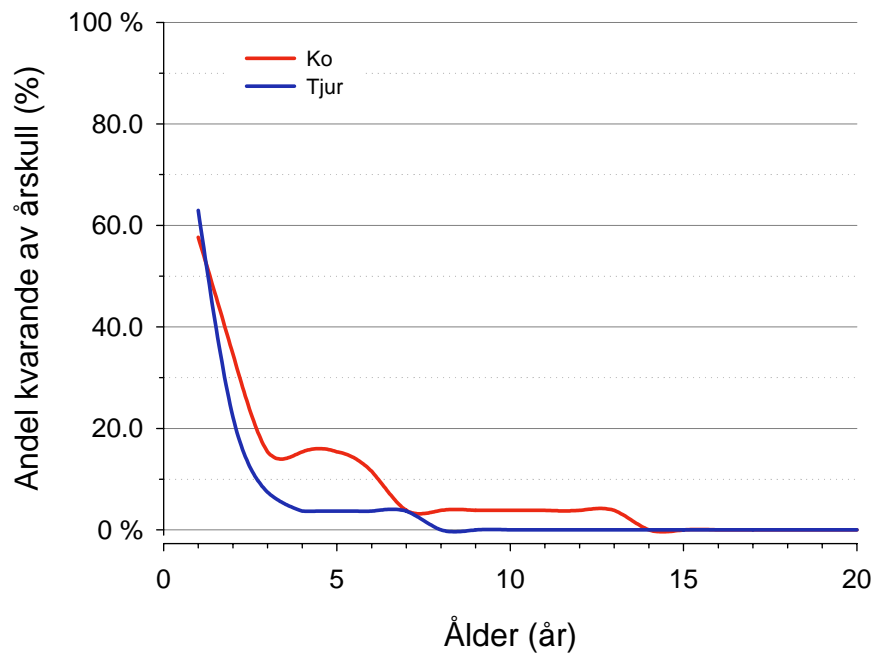
Följer man åldersfördelningen årligen kan man med tiden se om förändringar i avskjutningen påverkar sammansättningen. Om man löpande samlar åldersdata på ett korrekt sätt kan man sedan rekonstruera stammen genom att räkna ut hur många älgar som fanns i området under olika år och därmed kan man beräkna hur många kalvar som fötts.

Figur 1. Åldersfördelningen bland fällda älgar i Oskarshamn för jaktåret 2005.

Figur 2. Sammanslagna åldersfördelningen bland fällda älgar i Oskarshamn för jaktåren 2002 - 2005.

Figur 3. Andel överlevande älgar till en viss ålder i Oskarshamn sammantaget för jaktåren 2002 - 2005.

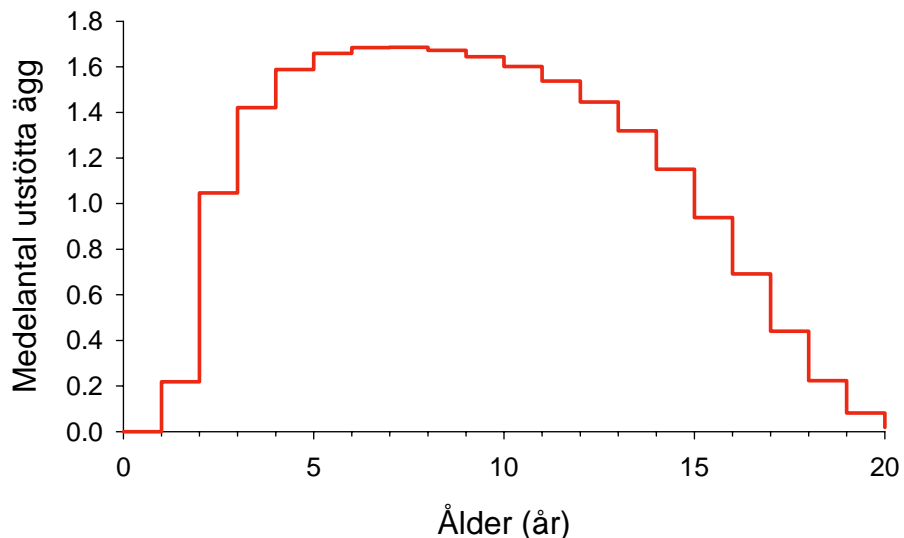
Reproduktion

Som framgår av Tabell 1 är den genomsnittliga reproduktionen bland korna i Oskarshamn måttlig, men är sannolikt inte sämre än andra älgstammar i landsdelen, t ex om vi jämför med älgarna i Ankarsrum där vi också gör liknande analyser.

Åldersfördelningen i Oskarshamn ger en vägledning att beräkna den åldersberoende reproduktionen bland dess älgkor. Åldersfördelningen blir därmed en viktig faktor att ta hänsyn till, om exempelvis avskjutningen skall beräknas med avancerade beräkningsmodeller.

Den åldersberoende reproduktionen är tydlig hos älgkorna i Oskarshamn. Relativt få kvigor i materialet har gått i brunst. Medelantalet avstötta ägg var ca 0,2 per hondjur, vilket är ungefär som i t ex Ankarsrum. Eftersom ungdjuren är talrika påverkar de den genomsnittliga reproduktionen avsevärt. I motsats till kvigor producerar flera vuxna kor två ägg i Oskarshamn.

Figur 4 visar en genomsnittlig utvecklingskurva där uppgifter från flera årsklasser vägts samman. Detta har gjorts eftersom materialet från flera årsklasser statistiskt sett är litet och därmed skulle orsaka oönskade slumpvariationer. Modellen över fruktsamhetsutvecklingen blir därför översiktlig, men blir allt bättre ju mer data man samlar in. Därför är det lämpligt att samla data från flera år och lägga ihop dessa.

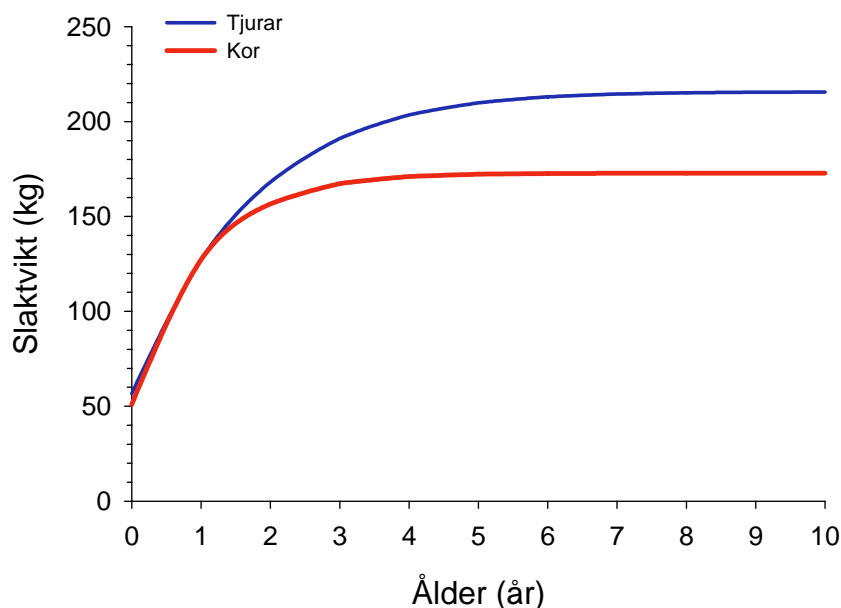
Figur 4. Älgkornas åldersberoende reproduktion i Oskarshamn

Vikt

Tjurarna är tyngre i jämförelse med korna i Oskarshamn (figur 5). De kapitala tjurarna väger drygt ca 210 kg i genomsnittlig slaktvikt. Bland de äldre djuren saknas emellertid bra viktuppgifter. Vi vet därför inte hur tunga riktigt gamla tjurar kan bli. Korna stannar av i viktutvecklingen vid tre års ålder och håller därefter en genomsnittlig vikt på ca 170 kg, vilket är ganska normalt för de flesta älgstammar i dessa delar av landet. Korna väger således ca 40 kg mindre än tjurarna som vuxna utifrån detta material. Som jämförelse kan nämnas att skillnaden mellan könen kan bli ända upp till 100 kg i vissa områden i Norrland.

Kalvvikter är speciellt intressanta eftersom de ofta återspeglar stammens kondition bättre än vuxna älgar. Sådana uppgifter kan vi numera enkelt få genom att jaktlagen direkt lägger in sina uppgifter via nätet i en databas (ÄLGBAS). Genomsnittligt är tjurkalvar något tyngre än kvigkalvar (56 kg mot 51 kg). Det förekommer dock stora individuella variationer. Generellt sett väger kalvarna relativt lite i jämförelse med andra områden (det finns dock bristfällig information om kalvvikter från regionen).

Det är viktigt att vara noga vid vägningen eftersom tillståndsutvecklingen för populationen i Oskarshamn snabbare kan upptäckas, via eventuella förändringar i kalvvikter mellan år. Sådana förändringar kan snabbare ge fingervisningar om ändrade förhållanden i exempelvis födotillgång eller förändringar i populationstäthet. Väg därför med vågar. Gissa eller skatta inte vikten på basis av något annat kroppsmått.

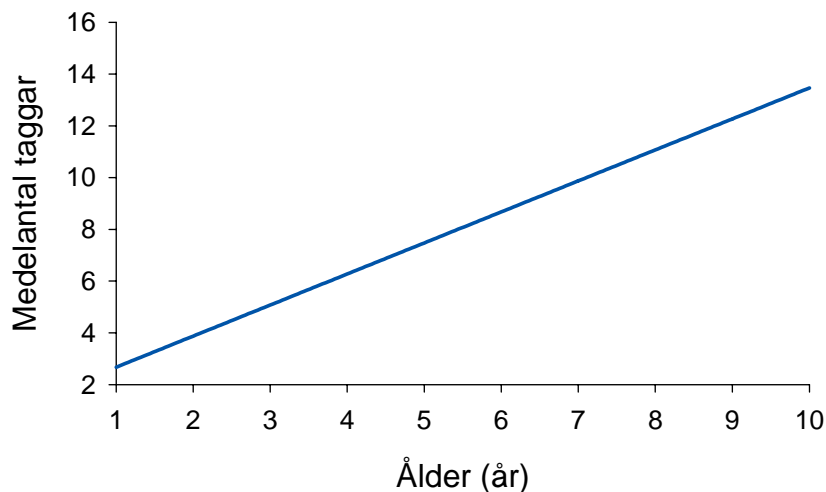

Figur 5. Genomsnittlig slaktvikt för tjurar (blå linje) och kor (röd linje) och dess åldersberoende.

Horn

Hornutvecklingen, mätt som antalet taggar, är relativt svag, men ungefär som andra områden i denna del av landet (figur 6). Materialet är dock alltför litet för att beskriva hornutvecklingen bland de äldre tjurarna. Dessutom förekommer sannolikt begränsningar i taggantal vid jakt som kan störa försöket att beskriva taggutvecklingen. Sannolikt kan vuxna tjurar i Oskarshamn utveckla skovelhorn. Det finns dock ett fåtal tjurar som blir så gamla (se figur 2) på grund av det hårda jakttrycket.

Figur 6. Medelantal taggar och dess åldersberoende.

Sammanfattning

Älgpopulationen i Oskarshamn är utsatt för en hårt styrd avskjutning med ett högt jakttryck. Både vad avser antal och kön. Detta gör att andelen tjurar hålls låg och med den en låg medelålder. Även bland korna är medelåldern ovanligt låg, vilket också beror på jakttrycket. Detta återspeglas också i att antalet fjolingar i avskjutningen (och troligen också i den överlevande stammen) är ovanligt stort.

Huruvida det råder någon kvalitetsskillnad bland älgarna i Oskarshamn jämfört med andra områden i regionen är oklart. Om man ser till bl a vikter och reproduktionsdebut bland kvigor i Oskarshamn ligger dessa något lågt. Om detta är tillfälligt eller ej får fortsatt datainsamling visa.

För att kunna bedriva en effektiv älgförvaltning är ett bra faktaunderlag en förutsättning. De resultat som redovisas i rapporten är viktiga i det fortsatta förvaltningsarbetet. Information som hur många kalvar som produceras och hur dödligheten fördelas

bland tjurar, kor och kalvar, gör det möjligt att prognostisera älgstammens utveckling. Kombinerat detta med en korrekt genomförd flyginventering och välrapporterad Älgobs, som ger uppgifter om hur många älgar det finns i området samt hur dessa fördelas över kön och åldersklasser, är utgångspunkten för lyckad älgförvaltning den bästa möjliga. Kompletteras datamaterialet från Oskarshamn med noggranna uppgifter om kalvvikter och hur dessa utvecklas i framtiden kan man också få information om hur födotillgången utvecklas i området.

Älgstammen i Oskarshamn har sannolikt minskat under senare år. Med tanke på att det finns ganska gott om rådjur och en växande hjortstam i området är dock det totala betetrycket sannolikt fortfarande stort. Därmed kan allmän foderbrist och foderkonkurrens ge utslag i form av låga vikter och t ex försenad reproduktion hos unga älgkor, vilket gör det speciellt viktigt att följa älgstammens utveckling med insamling av data på det sätt som nu sker.

Tänk på att beräkningen av höstens avskjutning behöver ett konkret mål för den önskade vinterstammens sammansättning och täthet!

Var noga med att använda de **blanketter** som jaktlagen kan skiva ut från **ÄLGBAS**. Varje älg får där en unik sifferkombination som skall skrivas in i databasen när man kommer från slakteriet och lägger in sina uppgifter. Samma sifferkombination noteras på käkar och livmödrar. Då behöver inte materialet åtföljas av blanketter (det räcker med sifferkombinationen).

Arbetet har utförts av:

Svensk Naturförvaltning AB

PI 5260

SE-711 98 RAMSBERG

0581-660970, 0304-21702

info@naturforvaltning.se

www.naturforvaltning.se

Område	Rapportör	Älg Nr.	Datum	Kön	Ålder	Slaktvikt	Äggstock 1	Äggstock 2	Utlägg	Taggantal	Anmärkning
Misterhults N ÄSO	82-04-113 Vakthem		2006-01-24	T	0						Inga Älgar Skjutna under perioden
Misterhults N ÄSO	82-72-03 Götebo	29-3-2005-3	2005-11-20	K	1	116	0	.			
Misterhults N ÄSO	82-72-04 Gässhult/ Bussvik	29-5-2005-5	2005-10-16	K	3		2	0			
Misterhults N ÄSO	82-72-22 Lilla Laxemar	29-10-2005-5	2005-12-26	K	1	126	0	0			
Misterhults N ÄSO	82-72-39 Stora Basthult		2005-11-30	K	1	116					
Misterhults N ÄSO	82-72-51 Stora Fighult	29-24-2005-2	2005-10-12	K		176					
Misterhults N ÄSO	82-72-51 Stora Fighult		2005-10-22	K	0	46					
Misterhults N ÄSO	82-72-51 Stora Fighult		2005-11-13	T	0	38					
Misterhults N ÄSO	82-72-51 Stora Fighult		2006-01-28	K	0	46					
Misterhults N ÄSO	82-72-51 Stora Fighult	29-24-2005-5	2006-02-08	K	1						Ca 90-110 kg (Endast delvis vägd, därav den stora osäkerheten)
Misterhults N ÄSO	82-72-80 Ramnebo	29-32-2005-2	2005-10-11	K	1						
Misterhults N ÄSO	82-72-91 Bodatorp	29-37-2005-3	2005-10-14	T	2			58	4		
Misterhults N ÄSO	82-72-91 Bodatorp	29-37-2005-2	2005-10-16	K	1		0	1			
Misterhults N ÄSO	82-72-111 Misterhult	29-41-2005-2	2005-10-20	T	1					2	
Misterhults N ÄSO	82-72-111 Misterhult	29-41-2005-3	2005-10-20	K	7		1	1			
Misterhults N ÄSO	82-72-111 Misterhult	29-41-2005-4	2005-10-21	K	1		1	0			
Misterhults N ÄSO	82-72-132 Plåtörp	29-47-2005-2	2005-12-12	K	3	162					
Misterhults N ÄSO	82-72-134 Gersebo	29-49-2005-2	2005-10-22	T	1						Inga horn
Misterhults N ÄSO	82-72-136 Mederhult		2005-12-26	K							Inga uppgifter om tillvaratagna kroppsdelar.
Kristdala Ö ÄSO	Sulegångens jaktklubb B Larsson		2005-10-14	K							
Misterhults N ÄSO	82-72-39 Stora Basthult	SKB 02-53	2005-11-29	K	1	118	0	0			
Kristdala Ö ÄSO	Lämmedals jaktlag nr 5	nr 5	2005-10-15	T		120				2	
Kristdala Ö ÄSO	Anders Nilsson		2005-10-11	K		164					
Kristdala Ö ÄSO	Ove K-P	nr 1	2005-10-10	T	1	123				2	
Kristdala Ö ÄSO	Ove K-P	nr 2	2005-10-10	T	2	182				4	
Kristdala Ö ÄSO	Ove K-P	nr 4	2005-10-14	K	2	148	1	0			
Kristdala Ö ÄSO	Baggetorp 1:3	nr 1	2005-10-28	K	2	158	1	0			
Kristdala Ö ÄSO	Baggetorp 1:3	nr 2	2005-10-30	T	2	154		56	4		
Kristdala Ö ÄSO	Snarås		2005-11-31	T	2	160				4	
Kristdala Ö ÄSO	Ytternäs	nr 1	2005-10-12	T	1					2	
Oskarshamns V ÄSO	Håkan Johansson	82 71 066 B-1	2005-10-10	T	1	130				2	
Oskarshamns V ÄSO	Håkan Johansson	82 71 066 B-2	2005-10-13	T	1	126				2	
Oskarshamns V ÄSO	Håkan Johansson	82 71 066 B-3	2005-11-10	T	0	28					missbildat huvud
Oskarshamns V ÄSO	Thomas Karlsson	82 04 008 A	2005-10-10	T	1	115		10	2		
Oskarshamns V ÄSO	Hyltan Granmåla jktlag	82 71 057 id. 002-05	2005-10-12	K	1		0	0			
Oskarshamns V ÄSO	Hyltan Granmåla jktlag	82 71 057 id. 003-05	2005-10-15	T	1			45	2		
Oskarshamns V ÄSO	Häckhult, Cristian Norling	82 04 077 B	2005-10-13	T	1	120		20	2		
Oskarshamns V ÄSO	Stefan Pettersson	82 71 066 A-2	2005-10-20	K	1	110					fel. Organ
Oskarshamns V ÄSO	Stefan Pettersson	82 71 066 A-1	2005-10-15	T	2	184		87	6		
Oskarshamns V ÄSO	Stefan Pettersson	82 71 066 A	2005-10-15	T	0	60					ko med 2 kalvar en av dessa skjuts
Oskarshamns V ÄSO	Stefan Pettersson	82 71 066 A	2005-11-19	T	0	62					ko med 1 kalv
Oskarshamns V ÄSO	Karl-Johan Sabelsjö	82 04 109 -2	2005-10-16	T	1	103				1	
Oskarshamns V ÄSO		omärkt				1					
Oskarshamns V ÄSO	Tråthults jktlag, Crister Karlsson	82 04 122 id. 01-2005	2005-10-16	K	1	117	0	0			
Oskarshamns V ÄSO	Tråthults jktlag, Crister Karlsson	82 04 122	2005-12-11	K	0	32					skolios, ryggen som ett S
Oskarshamns V ÄSO	Östantorp K-dala, Göran Nilsson	82 04 045 C	2005-10-11	K	2	146	0	0			

Område	Rapportör	Älg Nr.	Datum	Kön	Ålder	Slaktvikt	Äggstock 1	Äggstock 2	Utlägg	Taggantal	Anmärkning
Oskarshamns V ÄSO	Allan Eriksson	82 04 047 -1		K	7	202	2	0			
Oskarshamns V	Allan Eriksson	82 04 047		T	0	66					
Oskarshamns V		K 6-05-10-10		K		210	1	1			
Oskarshamns V	Stora Bråbo, K-E	82 04 007 -2	2005-10-13	K	6	167	1	0			
Oskarshamns V	Stora Bråbo, K-E	82 04 007 -1	2005-10-11	K	3	170	1	0			
Oskarshamns V	Stora Bråbo, K-E	82 04 007 -3	2005-10-12	K	0	42					
Oskarshamns V	B. Ivarsson	82 04 051 id.001-05	2005-10-12	K	3	123				fel. Organ	
Oskarshamns V	B. Ivarsson	82 04 051 id.002-05	2005-10-12	T	0	57					
Oskarshamns V	B. Ivarsson	82 04 051 id.003-05	2005-10-14	K	0	63					
Oskarshamns V	B. Ivarsson	85 02 051 id.004-05	2005-10-14	K	0	68					
Oskarshamns V	B. Ivarsson	82 04 051 id.005-05	2005-12-16	K	0	45					
Oskarshamns V	L. von Essen	82 71 055	2005-10-22	K	14	185	1	1			
Oskarshamns V	Jonas Andersson	82 04 074 nr 2	2005-10-15	K	2	172	0	.			
Oskarshamns V ÄSO	Stensö/Klockaregård, A Arvidsson	82 04 016 id 05-01	2005-10-11	K	2	150	1	0			
Oskarshamns V ÄSO	Stensö/Klockaregård, A Arvidsson	82 04 016 id 05-02	2005-11-04	K	0	69					
Oskarshamns V ÄSO	Stensö/Klockaregård, A Arvidsson	82 04 016 id 05-03	2005-12-18	T	0	60					
Oskarshamns V ÄSO	Hyltan, Sven-Åke Svensson	82 71 057 B	2005-10-10	K	3	210					
Oskarshamns V	Svante Hellqvist	82 71 122 A id 05	2005-10-23	T	3	175			81	7	skadeskjuten - vänster framben
Oskarshamns V ÄSO	Ävenäs, L Rydh	82 04 065 A	2005-10-10	T	2	170			72	4	
Oskarshamns V	G. Nilsson	82 04 097				4					
Oskarshamns V	G. Nilsson	82 04 097 -1		T	2	150				3	
Oskarshamns V	Systertorp, Bertil	82 04 058 id. 001-	2005-10-15	T	2	172			87	4	
Oskarshamns V	Göte Ivarsson	82 04 056	2005-10-11	T	3	212			70	4	
Oskarshamns V	Karl-Johan Sabelsjö	82 04 109 -1	2005-10-15	T	3				59	3	
Oskarshamns V	Jonas Andersson	82 04 074 nr 1	2005-10-11	T	8	220			93	8	udda 8-tag
Oskarshamns V ÄSO	Hyltan Granmåla jktlag	82 71 057 id 001-05	2005-10-11	T	3				60	3	
Oskarshamns V	Herbert Johansson	82 71 122 B	2005-10-11	T	2	168			68	4	Vet. Bes. Stångsk i revbenen. Ej utdömd
Oskarshamns V	Rolf Svensson	82 04 092 -01	2005-10-11	T	2	140				4	
Oskarshamns V	Rolf Svensson	82 04 092	2005-10-10	T	2	140				2	
Oskarshamns V	Rolf Svensson	82 04 055	2005-10-10	T	4	180				10	
Oskarshamns V	Anders Axelsson	id 003-03	2006-03-01	T		140			10	2	
Oskarshamns V	Bengt Karlsson	82 71 073 A	2005-10-10	T		180			40	4	
Oskarshamns V	Bernard Henriksson	82 71 038	2005-10-13	T	0	57					
Oskarshamns V	Henning Karlsson	82 71 106	2005-10-10	T		132			30	2	
Oskarshamns V	Jan-Erik Eklund	82 71 138	2005-10-13	K		100					
Oskarshamns V	Karl-Gunnar Notling	82 04 100	2005-10-12	K	0	50					
Oskarshamns V	P Lind	82 04 098	2005-10-10	K	2	171	1	0			
Oskarshamns V	Roland Blixt	82 04 059	2005-11-06	T	0	67					
Oskarshamns V ÄSO	Sven Nelson		2005-10-14	K	0	45					